

***Program för att förebygga, bemöta och följa upp
våld och hot i arbetsmiljön***

Inledning

Arbetet mot våld och hot är ett prioriterat utvecklingsområde i Stockholms läns landsting. Landstingsfullmäktige beslutade i december 2005 att anta Policy och riktlinjer för säkerhet. I riktlinjerna ställs särskilda krav på skyddsåtgärder inom vissa områden, inklusive skydd mot våld och hot. Landstingsstyrelsens förvaltning har haft i uppdrag att ta fram förslag till åtgärder inom arbetsmiljöområdet. Detta program syftar till att konkretisera hur landstingets verksamheter skall förebygga, bemöta och följa upp våld och hot i arbetsmiljön. Åtgärderna skall tillämpas i det systematiska arbetsmiljöarbetet och bidra till ökad säkerhet och trygghet för medarbetare, patienter och andra intressenter.

Omfattning

Programmet skall vara ett komplement till landstingets Policy och riktlinjer för säkerhet som gäller för hela Stockholms läns landsting och för alla verksamheter som bedrivs i egen regi eller på uppdrag av dess förvaltningar och bolag.

Övergripande mål

Landstinget har ett aktivt säkerhets- och arbetsmiljöarbete med attraktiva och hälsofrämjande arbetsplatser där våld och hot inte tolereras.

Inom Stockholms läns landsting gäller att:

- **Arbetsplatser skall utformas och utrustas så att risk för våld och hot så långt möjligt förebyggs**
- **Våld och allvarliga hot om våld mot anställda skall anmälas till Arbetsmiljöverket, Polisen och Försäkringskassan**

För att uppnå landstingets övergripande mål för säkerhets- och arbetsmiljöarbetet skall Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter om våld och hot i arbetsmiljön tillämpas inom alla verksamheter och beaktas vid upphandlingar.

I enlighet med visionen i landstingets Hälsoplan ska landstinget ha attraktiva och hälsofrämjande arbetsplatser med engagerat ledarskap, medarbetarinflytande och aktivt arbetsmiljöarbete som bidrar till måluppfyllelse och verksamhetskvalitet. Detta innebär att alla medarbetare har rätt till en arbetsmiljö där man inte drabbas av olyckor och ohälsa. Hälsoplanens mål är att den genomsnittliga sjukfrånvaron ska minska med minst en dag per år. Den psykosociala arbetsmiljön vid landstingets arbetsplatser följs upp genom den SLL-gemensamma medarbetarenkät som årligen genomförs vid landstingets förvaltningar och bolag.

Hot och våld på arbetsplatsen drabbar kvinnor och män olika. Därför är det viktigt att arbetet med strategier och riktlinjer för att hantera och bemöta hot och våld i arbetsmiljön genomsyras av ett könsperspektiv. Arbetet bör även ha ett hbt-perspektiv då denna grupp är särskilt utsatt för våld och hot.

Landstingets verksamheter skall ha lokala rutiner för att förebygga, uppmärksamma, rapportera och följa upp tillbud och händelser i arbetsmiljön med inslag av våld och hot. Verksamheterna utarbetar mål för skydd mot våld och hot och tar fram bedömningskriterier för utvärdering (Landstingets Policy och riktlinjer för säkerhet, avsnitt Skydd mot hot och våld).

Definitioner

I landstingets riktlinjer för säkerhet definieras våld som "aggressiv handling som medför psykisk eller fysisk ohälsa, och hot definieras som "uttryckt avsikt att skada person eller egendom" (Landstingets Policy och riktlinjer för säkerhet, avsnitt Skydd mot hot och våld). Med arbetsplatser menas i detta program alla byggnader, lokaler, fordon, o.s.v. där arbetstagare utför sitt arbete (Våld och hot i arbetsmiljön, AFS 1993:2, kommentaren till 6 §).

Ansvar och genomförande

Frågor som rör hot och våld ska alltid ses som en del av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Det innebär att det är verksamhetschef som har huvudansvaret för att arbetet med att förebygga, bemöta och följa upp våld och hot i arbetsmiljön bedrivs enligt detta program.

Nyckeln till ett framgångsrikt arbete för att förebygga våld och hot i arbetsmiljön är att dessa frågor integreras i det förebyggande säkerhetsarbetet. Inom respektive förvaltning/bolag åvilar det förvaltningschef/vd i samverkan med säkerhetsansvariga att ansvara för att landstingets policy och riktlinjer för säkerhet, inklusive detta dokument, efterföljs. Säkerhetsansvaret är en del av det normala linjeansvaret för samtliga chefer inom landstingskoncernen. Varje anställd ansvarar för att gällande säkerhetsregler följs och att upptäckta säkerhetsbrister rapporteras till berörd chef (Landstingets Policy och riktlinjer för säkerhet).

1. Förebyggande säkerhetsarbete

RisKFörebyggande åtgärder är t ex att arbetet skall ordnas så att risk för våld eller hot om våld så långt som det är möjligt förebyggs, att arbetstagare skall ha tillräcklig utbildning för att kunna utföra arbetet säkert och att arbetstagare skall ha möjlighet att kalla på snabb hjälp vid en vålds- eller hotsituation (Våld och hot i arbetsmiljön AFS 1993:2).

Varje nämnd och styrelse utarbetar och antar föreskrifter för säkerhet (Landstingets Policy och riktlinjer för säkerhet). Det är viktigt att det finns rutiner för att uppmärksamma, rapportera och följa upp alla tillbud och händelser med inslag av våld och hot. Arbets skador skall anmälas till Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket. För Stockholms läns landsting gäller vidare att våld och allvarliga hot om våld skall polisanmälas (Våld och hot i arbetsmiljön, AFS 1993:2, kommentar till 10 §, Arbetsmiljöförordningen 2 § samt Arbetsmiljöverkets broschyr Våld och hot inom vården).

För att bidra till att frågor om våld och hot på arbetsplatserna integreras i det förebyggande säkerhetsarbetet skall verksamheten:

- tillse att säkerhetsfrågor behandlas vid arbetsplatsträffar och i samverkansgrupper
- utforma lokalerna, tekniska säkerhetssystem och arbetsorganisationen med hänsyn till personsäkerheten
- genomföra riskanalyser avseende säkerhet och våld och hot på arbetsplatserna samt att tillse att dessa riskanalyser samordnas med övrig riskhantering
- säkerställa att det för arbete där det kan finnas risk för våld eller hot om våld finns skriftliga säkerhetsrutiner som omfattar förebyggande, akuta och efterhjälpande åtgärder (inklusive krisstöd)
- ha rutiner för anmälan av våld och allvarliga hot om våld mot anställda till Arbetsmiljöverket, Polisen och Försäkringskassan
- organisera transporter och resor i tjänsten så att arbetstagarna har betryggande säkerhet
- i konsekvensanalyser vid organisationsförändringar särskilt beakta frågor kring våld och hot i arbetsmiljön

2. Utbildning och bemötande

En grundläggande förutsättning för ett effektivt säkerhetsarbete är att personal får nödvändig information och utbildning (Landstingets Policy och riktlinjer för säkerhet).

Vid arbete där det finns risk för återkommande våld eller hot om våld skall arbetstagarna få särskilt stöd och handledning (Våld och hot i arbetsmiljön, AFS 1993:2, 5 §). Det är mycket viktigt att arbetsgivaren regelbundet kontrollerar att personalen känner till riskerna och hur dessa ska bemötas (Arbetsmiljöverkets broschyr Våld och hot inom omsorg och skola).

För att öka kunskapen om hur våld och hot på arbetsplatserna kan förebyggas och bemötas skall verksamheten:

- informera nyanställda, studerande och praktikanter om landstingets policy och riktlinjer för säkerhet, detta åtgärdsprogram och de lokala rutiner som gäller våld och hot
- tillse att frågor om våld och hot behandlas i arbetsmiljöutbildningar och i riktade utbildningar för berörda yrkeskategorier
- ordna så att arbetstagarna har den utbildning som behövs och vid behov ta fram särskilda utbildningsprogram i säkerhet som t ex kan omfatta hur man bedömer risker, säkert arbetssätt, hur man bemöter människor i kris eller upprört tillstånd, konflikthantering och självskydd
- erbjuda särskilt stöd och handledning till arbetstagare vid arbete där våld och hot är vanligt förekommande, och säkerställa kompetensen för stödjande och uppföljande krishantering
- verka för att sprida kunskap om metoder och förhållningssätt som kan bidra till att förebygga våld och hot på arbetsplatserna

3. Incidentrapportering och uppföljning

Tillbud och händelser med våld eller hot skall dokumenteras och utredas (Våld och hot i arbetsmiljön, AFS 1993:2, 10 §).

För att undvika eller lindra skador av en vålds- eller hotsituation och förebygga framtida problem är det viktigt att det finns en förberedd organisation för detta på alla arbetsplatser där det kan finnas risk för våld eller hot om våld (Våld och hot i arbetsmiljön, AFS 1993:2, kommentar till 11 §).

För att främja en ökad riskmedvetenhet och genom uppföljning förebygga våld och hot i arbetsmiljön skall verksamheten:

- rapportera tillbud och händelser som har vålds-/hotkaraktär genom landstingskoncernens incident-/avvikelse rapporteringssystem
- dokumentera och utreda fall av våld eller hot i arbetsmiljön
- följa upp tillbud och händelser med inslag av våld och hot
- utvärdera måluppfyllelsen av arbetet för att förebygga våld och hot i arbetsmiljön
- ta tillvara resultatet av landstingets medarbetarenkät och vid behov upprätta handlingsplaner för att förebygga tillbud och händelser med inslag av våld och hot i arbetsmiljön

Bilaga

Lag och regler som stöd i arbetet med att förebygga, bemöta och följa upp våld och hot i arbetsmiljön

Nedan följer läsanvisningar till föreskrifter och regler som är till hjälp i arbetet med att förebygga och hantera våld och hot i arbetsmiljön.

Chefsansvar

Att förebygga våld och hot är ett arbetsområde som kräver att alla medverkar och tar sitt ansvar. Enligt **Arbetsmiljölagen** <http://www.av.se/lagochratt/aml/> skall arbetsgivaren

- vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall
- förvissa sig om att arbetstagaren har den utbildning som erfordras
- tillhandahålla resurser för att planera, åtgärda och följa upp arbetsmiljön

Medarbetaransvar

I Arbetsmiljölagen regleras även arbetstagarens skyldigheter för att uppnå en bra arbetsmiljö.

Arbetstagarens personliga ansvar innebär bland annat att:

- följa givna föreskrifter och rutiner
- underrätta sin chef om tillbud eller arbetsskador
- iaktta den försiktighet som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall

Publikationer från Landstingsstyrelsens förvaltning:

Policy och riktlinjer för säkerhet inom Stockholms läns landsting

http://www.sll.se/docs/w_lkk/fullmaktige/2005/05-12-13/05-138.pdf

Landstingets Hälsoplan

http://www.ls.sll.se/cs-media/L_arbetsgivarfr/xyz/Halsoplan04rev05_webb.pdf

Faktablad från Arbets- och miljömedicin, januari 2003

- Hot och våld inom vård och omsorg www.folkhalsoguiden.se

Publikationer från Arbetsmiljöverket - www.av.se

Ett flertal föreskrifter från Arbetsmiljöverket berör våld och hot i arbetsmiljön.

I föreskriften ”**Våld och hot i arbetsmiljön**”(AFS 1993:2) ställs tydliga krav på bland annat att handlingsplaner, säkerhetsrutiner och larmutrustning ska finnas som minimerar risk för våld.

Systematiskt arbetsmiljöarbete, AFS 2001:1

Psykiska och sociala aspekter på arbetsmiljön, AFS 1980:14

Arbetsanpassning och rehabilitering, AFS 1994:1

Kränkande särbehandling, AFS 1993:17

Omvårdnadsarbete i enskilt hem, AFS 1990:18

Ensamarbete, AFS 1982:3

Första hjälpen och krisstöd, AFS 1999:7

Arbetsplatsens utformning, AFS 2000:42

Minderåriga i arbetslivet, 1996:1

Arbetsmiljöförordningen 1977:1166, med ändring 2003:791 (2 § angående anmälan om allvarlig arbetsskada/tillbud).

Arbetsmiljöverket har också producerat flera broschyrer, t ex:

Våld och hot inom vården, ADI 609 (med exempel på frågor som kan ställas vid kartläggning av risker för våld och hot i arbetsmiljön)

Undersök riskerna för Våld och Hot på jobbet, ADI 553

Ensamarbete – om möjligheterna att underlätta ensamarbetets påfrestningar, ADI 252

Våld och hot inom omsorg och skola, ADI 522 (inkl regler om larmutrustning)

Bra arbetsmiljö på väg, ADI 578

Skrifter från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL):

Hot och våld inom vården – riktlinjer www.infomedica.se/handboken

Säkerhet – Information om din personliga säkerhet (Skriften har tagits fram av Säkerhetspolisen i samverkan med bland annat SKL, 2006). Kan beställas från Säkerhetspolisen:

<http://www.sakerhetspolisen.se/Huvudmenyn/checklista.htm>